

ISSN 2738-1846

СТАНДАРДИЗАЦИЈА

Билтен Института за стандардизацију Србије

Број 4 ■ *Децембар 2022. године* ■ **Година II**

ТЕМЕ БРОЈА:

Сајбер безбедност

Интервју са председником ИЕС-а

Издавач

Институт за стандардизацију Србије

Уредници

Татјана Бојанић, директор
Виолета Нешковић-Поповић

Приредили

Братислава Стојановић
Јована Корићанац
Александра Пузовић
Јован Петровић

Лектура

Јована Корићанац

Превод текстова

Јована Корићанац

Дизајн корица

Братислава Стојановић

Дизајн и графичка обрада

Јасмина Богдановић

Фотографије:

www.freepik.com, www.pixabay.com

Београд, децембар 2022. године

(излази тромесечно)

Адреса издавача: Институт за стандардизацију Србије

Стевана Бракуса 2, 11030 Београд

Кабинет директора: (011) 3409-301

Информациони центар: (011) 6547-293, 3409-310

Продаја стандарда: (011) 6547-496, 3409-335

Телефакс: (011) 7541-257, 7541-938

Е-пошта: infocentar@iss.rs

Интернет-страница: www.iss.rs

САДРЖАЈ

 УВОДНА РЕЧ	2
 ПРЕДСТАВЉАМО ВАМ	4
Цементна индустрија Србије – ЦИС.....	4
 У ФОКУСУ ИНСТИТУТА	7
Дан Института за стандардизацију Србије и Светски дан стандарда.....	7
Стандарди као подршка сајбер безбедности.....	11
 ЗАНИМЉИВОСТИ ИЗ ЕВРОПСКЕ И МЕЂУНАРОДНЕ СТАНДАРДИЗАЦИЈЕ	19
Генерално заседање Међународне организације за стандардизацију (ISO).....	19
Генерално заседање Међународне електротехничке комисије (IEC).....	22
COP27 – Конференција Уједињених нација о климатским променама.....	25
 КОЈА РЕЧ О	27
Интервју са председником Међународне електротехничке комисије	27
Компанија Пештан први добитник националног знака усаглашености са српским стандардима	30
 ИНОВАЦИЈЕ – БОЉА БУДУЋНОСТ	33
International future energy challenge – Светско такмичење за студентске иновације.....	33
 КРОЗ ПРИЗМУ ИНФРАСТРУКТУРЕ КВАЛИТЕТА	36
Завршен пројекат „ЕУ за Србију – подршка безбеднијим производима“	36
Нове мерне јединице и проширење опсега SI префикса.....	38
АТС проширио област акредитације.....	39

УВОДНА РЕЧ

Поштовани сарадници, колеге и пријатељи стандардизације,

Завршетак године увек је прилика да се помену и истакну успеси које је једна организација постигла. О Институту најбоље говоре шри савари: традиција, признање да је равноправан партнер у стандардизацији на међународном и европском нивоу, као и неиставана тежња да се стално развија и унапређује свој рад.

У Програму развоја Института за стандардизацију Србије 2022–2024, који смо донели почетком ове године, изнели смо наше опредељење да је визија Института да омогући успешно пословање и развој целокупног друштва како би се постигла конкурентност на националном и европском тржишту, равномеран економски раст и промовисали здравље и безбедност и постигла одржива будућност. Зато окосницу садашњег пословања Института представља развој националне стандардизације са тежњом да се у што већој мери укључимо у, пре свега, европске, па и међународне токове, отвореност за сарадњу са онима којима су стандарди највише потребни и који активно учествују у њиховом доношењу – са привредом и органима управе, затим усмереност ка подизању нивоа знања о стандардизацији кроз различите видове едукације и пружање осталих услуга које Институту могу да помогну да обезбеди одрживост, улагање у сопствене ресурсе.

У току 2022. године први пут у нашој земљи спроведено је истраживање о томе колико су привредни субјекти у Републици Србији свесни стратешког утицаја примене стандарда на пословање, као и која су њихова искуства у примени стандарда, разлози због којих учествују или не учествују у процесу доношења стандарда. У сарадњи са Привредном комором Србије и Сектором за квалитет и безбедност производа Министарства привреде, у оквиру Чешког програма за развој сарадње под називом „Подршка унапређењу и развоју сектора инфра–структуре квалитета Србије“ анкетирано је близу 200 предузећа, а резултате истраживања Институт је објавио под називом „Истраживање о коришћењу стандарда и њиховом утицају на пословање организација у Републици Србији“. Поменути програм сарадње омогућио нам је и да развијемо и Портал за грађевинске производе, који пружа информације о прописима и стандардима за трговину грађевинским производима на домаћем и јединственом европском тржишту.

Промоција стандарда и учешћа у раду комисија за стандарде у спотовима који су емитовани на РТС-у, развој дигиталне стратегије, организовање округлих столова о значају стандарда и стандардизације у шест регионалних привредних комора,

едукација запослених – све то говори о озбиљној намери Института да остане препознатљиво национално тело за стандарде које својим радом прати најбољу праксу у области стандардизације. Да бисмо и даље напредовали, морамо да поштујемо успостављени континуитет, али уз прихватање свих промена које се неминовно све брже дешавају.

У последњем броју нашег билтена у 2022. години можете читати о сајбер безбедности и изменама које доносе нова издања стандарда ISO/IEC 27001 и ISO/IEC 27002, интервју са новим председником IEC-а г. Копсом који од следеће године ступа на дужност, о годишњим заседањима међународних организација за стандардизацију и о разним другим темама.

На крају, у име свих запослених у Институту за стандардизацију Србије, желим вам срећну, здраву и успешну Нову годину и срећне божићне празнике.

Све најбоље!

Татјана Бојанић
директор Института за
стандардизацију Србије

ПРЕДСТАВЉАМО ВАМ ...

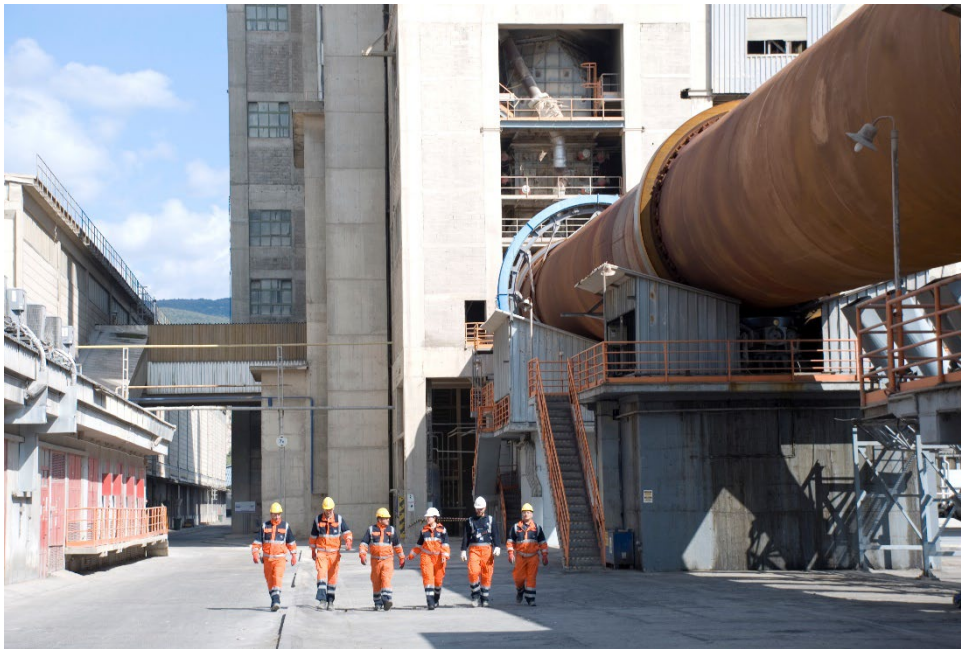
ЦЕМЕНТНА ИНДУСТРИЈА СРБИЈЕ – ЦИС

Пословно удружење Цементна индустрија Србије „ЦИС“ чине шире велике компаније, произвођачи цемента: Лафарж Србија д.о.о., Беоцин, Моравацем д.о.о., Поповац и Тишан цементара Косјерић д.о.о, Косјерић. ЦИС је непрофитно удружење чија је сврха праћење и анализа правног оквира који уређује пословање цементне индустрије у Србији и ЕУ. Удружење има за циљ пружање стручне подршке својим члановима, која се односи на унапређење добре пословне праксе и етике, друштвено одговорног пословања и одрживог развоја, представљање заједничких ставова о регулаторном оквиру и свим другим темама које су од значаја за индустрију ради унапређења пословног окружења и обезбеђења услова за развој и раст, као и подржавање развоја грађевинских пројеката и других питања од значаја за пословање чланова.

Историја

Први прави облик удруживања произвођача цемента на нашим просторима настао је половином тридесетих година прошлог века у Београду. Након Другог светског рата, индустрија цемента била је најпре организована у оквиру Савезне Дирекције за индустрију грађевинског материјала, а касније у оквиру Савезне грађевинске коморе. Средином педесетих година, основана је Пословна заједница југословенских произвођача цемента и азбест-цемента (ЈУЦЕМА). Удружење под данашњим називом постоји од 1997. године, а реорганизовано је након приватизације цементара 2002. године. Тада власници фабрика чланица постају светски познате компаније: Беоцинску фабрику преузела је француска компанија Лафарж (Lafarge), са два аустријска партнера Asamer и Viersdorfer (Wietersdorfer), као мањинским акционарима. Цементару у Поповцу преузео је Холцим (Holcim Auslandsbeteiligungs GmbH), док је Цементара Косјерић постала део Титана (Titan Cement Company S.A.), грчког и међународног произвођача цемента. Послужујући у саставу светских произвођача цемента, све три фабрике настављају да се развијају и усавршавају своју технологију, у складу са захтевима које постављају савремена начела одрживог развоја.

Организација

Удружењем управља скупштина, коју чини по један представник сваког члана, највиши руководилац у Републици Србији. Директор Удружења је госпођа Дејана Милинковић, која руководи Удружењем и представља га у Институту за стандардизацију Србије.

Удружење обавља свој рад у оквиру 4 радне групе: за животну средину и обновљиве изворе горива и сировина, за правна питања, за односе са јавношћу и за стандардизацију. Активности Радне групе за животну средину и обновљиве изворе горива и сировина односе се на праћење и анализирање развоја, као и предлагање унапређења регулаторног оквира из области заштите животне средине, управљања отпадом и хемикалијама, индустријских емисија и система трговине емисијама са ефектом стаклене баште у ЕУ, региону и Србији и развој процеса размене информација између земаља у циљу унапређења и примене најбољих доступних техника. Радна група за правна питања обавља следеће активности: тумачење закона и подзаконских аката од значаја за пословање чланова, преглед предлога и активности Удружења и анализу европског регулаторног оквира и упоредних пракси. Радна група за односе са јавношћу представља Удружење, његову мисију, визију и циљеве; активно учествује у организовању и припреми семинара, округлих столова, радионица и сличних активности; припрема тематске брошуре, презентације и пратеће материјале и прати медијско извештавање о цементној индустрији. Радна група за стандардизацију бави се активним учешћем у комисијама за цемент и бетон Института за стандардизацију Србије, сталним праћењем и анализирањем европских (EN) стандарда из области цемента и бетона у оквиру Европског комитета за стандардизацију (CEN), као и праћењем, анализирањем и активним учешћем у изради регулаторног оквира из области техничких захтева за грађевинске производе. Чланови ове радне групе су представници Удружења у три комисије за стандарде и сродне документе: KS U071, *Бетон и композиције бетона, армирани бетон и преднапренути бетон*, KS U071/PKS 1, *Бетон и композиције бетона, армирани бетон и преднапренути бетон – Цемент и креч* и KS Z183, *Циркуларна економија и управљање отпадом*.

Припремила: Братислава Стојановић

У ФОКУСУ ИНСТИТУТА

ДАН ИНСТИТУТА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРБИЈЕ И СВЕТСКИ ДАН СТАНДАРДА

Сваке године, у периоду између 16. септембра и 14. октобра, свечано се обележавају Дан Института за стандардизацију Србије и Светски дан стандарда. Овај период је значајан јер је 16. септембра 1934. године основан Југословенски национални комитет за нормализацију, претеча свих облика институционалног организовања делатности стандардизације на нашим просторима, из којих је настао Институт за стандардизацију Србије, док је 14. октобар датум посвећен свим стручњацима широм света који вредно раде на доношењу глобално признаних међународних стандарда. Прослављају и међународне организације за стандардизацију ISO, IEC и ITU и њихове чланице, међу којима је и Институт за стандардизацију Србије. Прослава је ове године одржана 7. октобра у свечаној сали Привредне коморе Београда, а важности овог догађаја допринели су још и међу којима су били представници Министарства привреде Републике Србије, Управног и Надзорног одбора Института, Савета за квалитет, комисија за стандарде и сродне документе, као и добитници признања.

Тема овогодишњег Светског дана стандарда гласи: „Заједничка визија бољег света“. Сви ми желимо да живимо у свету који је бољи, праведнији и одрживији, свет у коме можемо да уживамо данас, али који ће такође бити погодан за генерације које тек долазе. Слоганом **„Заједничка визија бољег света“** истиче се значај циљева одрживог развоја, јер управо остварење тих циљева представља заједничку визију мира и просперитета за све људе на нашој планети. Међународни стандарди нуде практична решења и, уколико их будемо користили, можемо и сами постати део решења. Због тога, сви лидери који су укључени у процес развоја међународних стандарда позивају глобалну заједницу да удружи снаге, јер до остварења визије бољег света можемо доћи само ако радимо заједно.

Основу за изградњу бољег света у будућности треба да поставе генерације које долазе, а наш задатак је да им помогнемо у остварењу ове визије. Управо због тога је тема овогодишње прославе Дана Института била: „Едукација и стандардизација“. Како бисмо успешно остварили ову визију, важно је да пронађемо начин да нашим ученицима и студентима подигнемо свест о значају стандардизације, као и да им укажемо на чињеницу да су стандарди свуда око нас. Они су неопходни, олакшавају нам свакодневни живот и у њима ћемо увек пронаћи корисне смернице.

На основу дугогодишњег искуства у раду са професорима и студентима, Институт је препознао да стандарди и те како имају велики значај за област образовања и спровео низ активности које су дале успешне резултате. Институт стално прати потребе својих корисника и међународне трендове у организовању стручног усавршавања професора, студената и ученика. Уведене су нове специјалистичке обуке, организовани бројни семинари и вебинари, постојеће обуке су унапређене, а поред тога, фокус је на сталном побољшавању и тражењу најбољег модела за спровођење образовних активности. Ово подразумева редовно проширивање сарадње са образовним институцијама, постојећим предавачима и успостављање нових контаката са другим стручњацима који имају релевантно практично искуство у примени стандарда из различитих области. Институт ће и убудуће наставити да ради на промоцији значаја укључивања стандардизације у образовни систем.

С обзиром на то да је прослава Дана Института била идеална прилика да се укаже на значај повезаности стандардизације и образовања, нешто више о овој теми рекао нам је др Милош Јелић, руководилац Сектора за управљање квалитетом у истраживачко-развојном центру „Alfatec“ и члан Управног одбора Института, који је током своје презентације указао на најзначајније аспекте укључивања стандарда у наставне планове и програме, као и на значај обуке професора, студената и ученика.

Поред др Милоша Јелића, присутнима су се такође обратили и директор Института Татјана Бојанић, која је говорила о постигнутим резултатима, предстојећим важним задацима и плановима за даље пословање Института, в.д. помоћника министра привреде Миодраг Дуганција који је истакао значај дугогодишње сарадње Министарства привреде и Института, као и председница Скупштине Института Тања Петровић која је присутнима представила рад Скупштине.

Свечанији део овогодишње прославе обухватио је доделу признања. Наиме, почев од 2015. године, Институт је установио доделу годишњих признања за посебне заслуге и допринос развоју и промоцији националне стандардизације. У нашој земљи, готово 1 600 стручњака из различитих области активно учествује у доношењу стандарда, едукацији и различитим видовима промоције стандардизације и заиста је од свих тих сарадника, чланова комисија за стандарде и сродне документе било тешко изабрати и издвојити оне који ће ове године бити добитници признања Института, а који су својим волонтерским радом допринели развоју националне стандардизације. Овогодишњи добитници признања су следећи:

Добитници захвалница:

- **Др Ана Трпковић**, члан комисија KS Z226, Опрема пута, KS Z204, Безбедност грумској саобраћаја и интелигентни транспортни системи и KS A268, Одрживост и друштвена одговорност;
- **Игор Вукобратовић**, члан комисија KS Z226, Опрема пута, KS Z204, Безбедност грумској саобраћаја и интелигентни транспортни системи и Поткомисије KS Z226/PKS 1, Опрема пута – заштитне опреме на путевима;
- **Андрија Новаковић**, члан Комисије KS Z226 Опрема пута;
- **Татјана Марјановић**, члан комисија за стандарде из области светилки и помоћних уређаја, струје и фреквенције, енергетске електронике и других, као и комисије CASCO.

Добитници плакета:

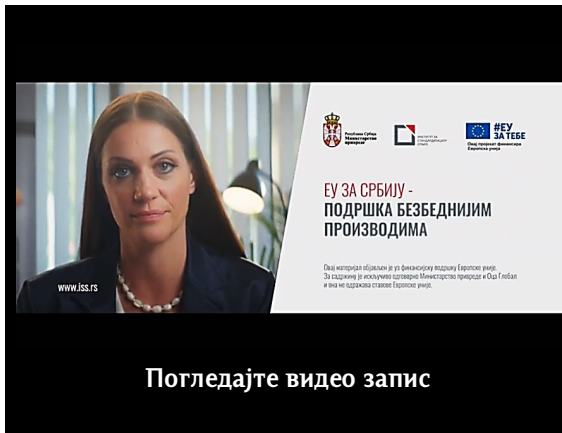
- **Мр Бисерка Шварц**, члан Стручног савета за опште области стандардизације;
- **Проф. др Ранка Станковић**, председница Комисије A037, Терминологија.

Поред захвалница и плакета које се сваке године додељују члановима комисија за стандарде и другим сарадницима за посебан допринос развоју, примени и промоцији стандарда, као и за унапређење националне и/или међународне стандардизације, овогодишња прослава била је специфична по томе што је Институт за стандардизацију Србије први пут доделио **Специјалну награду за унапређивање наставних процеса, промоцију стандарда и стандардизације** међу студентима и ученицима. Добитник ове специјалне награде је **Грађевинско-архитектонски факултет Универзитета у Нишу**.

Такође, овом приликом је први пут свечано уручен и национални знак усаглашености који представља поруку произвођача или пружалаца услуга корисницима да њихове производе, односно услуге, карактерише висок степен познаности, квалитета и бриге о потрошачима, а овај знак је истовремено и симбол конкурентности на тржишту. Прва компанија којој је Институт доделио национални знак усаглашености је компанија Пештан, лидер на Балкану у производњи и дистрибуцији производа и решења од полимера, која данас у својој понуди има више од 8 500 производа. Национални знак усаглашености додељује се према правилима и процедурама успостављеним на основу Закона о стандардизацији, оснивачког акта и Статута Института.

Погледајте видео запис

На крају прославе истакнуте су промотивне активности које је Институт спровео у циљу промоције стандардизације и примене стандарда. Наиме, Институт је у септембру званично започео кампању: **„Стандарди јесу важни – учествуј у стандардизацији“**, која се емитовала на јавном сервису Радио-телевизије Србије, а којом се промовисао значај примене стандарда, као и рад комисија за стандарде. У различитим терминима на каналу РТС 1 емитована су два ТВ спота, припремљена у оквиру пројекта IPA 2017, „ЕУ за Србију – подршка безбеднијим производима“. Подршку овој кампањи дало је и Министарство привреде Републике Србије.

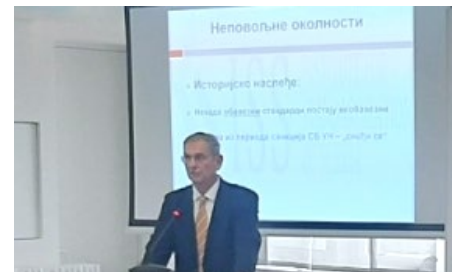
Погледајте видео запис

Миодраг Дуганчија,
в.д. помоћника министра привреде

Тања Петровић,
председница Скупштине Института
Прослава Дана Института „Едукација и стандардизација“, Привредна комора Београда

др Милош Јелић,
члан Управног одбора Института

Татјана Бојанић,
директор Института

Припремила: Јована Корићанац

СТАНДАРДИ КАО ПОДРШКА САЈБЕР БЕЗБЕДНОСТИ

Сајбер безбедност је једна од најновијих области која постаје све важнија и захтева бржи и свеобухватнији развој нових оквира. Сигурне мреже постају изузетно значајне и представљају подршку развоју привреде и модернизацији управљања у јавном и приватном сектору. Због повећања броја корисника, уређаја и програма у модерним компанијама, у комбинацији са све већом количином података, сајбер безбедност је још више добила на значају.

Узрок највеће процене догађаја у вези са нарушавањем безбедности информација углавном су људске грешке. Овакви догађаји могу угрозити приватне животи људи, али и несмешано функционисање компанија, предузећа и институција. Како би се ово сиречило, неопходно је подизање свесности о ризицима и начинима поступања са њима.

Одржавање сајбер безбедности у окружењу препуном претњи које се стално мењају представља изазов за све организације.

Традиционални приступ који обухвата заштиту система од најпознатијих претњи више није довољан. Како бисмо били у току са променљивим ризицима по безбедност информација, морамо да примењујемо проактивне приступе који ће обухватити заштиту и од оних претњи које су нам мање познате. На пример, једна од препорука јесте стално праћење и оцењивање у реалном времену, као део оквира за оцењивање ризика у циљу боље заштите од познатих и непознатих претњи из окружења.

У оквиру пројекта под називом „Добро управљање безбедношћу информација на Западном Балкану“, који реализује ЖенеВСки центар за управљање сектором безбедности, а финансира Влада Уједињеног Краљевства организован је дводневни семинар који је одржан у Велесу 20. и 21. октобра 2022. године. Овај семинар о безбедности информација окупио је бројне регионалне и европске стручњаке, кључне креаторе политике сајбер безбедности на Балкану, као и представнике институција за превенцију инцидената у области безбедности информација. Разматране су релевантне теме које се односе на сајбер безбедност, а посебна пажња посвећена је усклађивању са EU NIS Директивом (EU Network and Information Security directive), управљању кризама у сајбер безбедности, законским одредбама о агенцији за сајбер безбедност и о међународном стандарду ISO/IEC 27001. О серији стандарда ISO/IEC 27000 која се односи на безбедност информација, говориле су директорка Института за стандардизацију Србије, Татјана Бојанић и руководилац Сектора за међународну сарадњу, информисање и издавачку делатност Института, Виолета Нешковић-Поповић, које су од организатора добиле позив да као предавачи учествују на овом семинару.

Измене у најновијим издањима стандарда ISO/IEC 27001:2022 и ISO/IEC 27002:2022

Институт за стандардизацију Србије усвојио је серију стандарда ISO/IEC 27000 и објавио их као српске стандарде који су идентични са међународним стандардима из ове серије, а с обзиром на то да смо стално у току са дешавањима у области стандардизације на међународном и европском нивоу, ове године објављена су најновија издања стандарда SRPS ISO/IEC 27001:2022 и SRPS ISO/IEC 27002:2022 на енглеском језику, док су верзије на српском језику већ у припреми. Комисија надлежна за стандарде из ове области KS 1224, *Идентификација, картице, финансијске услуге и технике безбедности у ИТ*, планира усвајање верзија на српском језику у првој половини 2023. године.

Најновије издање стандарда ISO/IEC 27002 објављено је 15. фебруара 2022. године. Главни разлог за ревизију овог стандарда био је ажурирање контрола безбедности информација како би оне одражавале актуелни развој и тренутне праксе безбедности информација, а с обзиром на то да постоји велики број стандарда који су били повезани са претходним издањем (ISO/IEC 27002:2013), ревизија овог стандарда утицаће и на њих. Примарна сврха ISO 27002:2013 била је да се обезбеди свеобухватан програм менаџмента безбедношћу информација и имовином за сваку организацију којој је био потребан нови програм менаџмента безбедношћу информација или је желела да побољша своје постојеће политике и праксе безбедности информација. Кодекс праксе обезбедио је препоруке за менаџмент безбедношћу

информација свима онима који су одговорни за, примену и одржавање безбедности информација у организацији.

Измена стандарда ISO/IEC 27002 уочљива је већ у самом наслову који је некада гласио Информационе технологије – Технике безбедности – Правила праксе за контроле безбедности информација, а сада је измењен у складу са најновијим трендовима у овој области и гласи Безбедност информација, сајбер безбедност и заштита приватности – Контроле безбедности информација.

Промене које се односе на усклађеност, нпр. прописи као што су Општа уредба о заштити података о личности, Закон о заштити података о личности, развој континуитета пословања, сајбер ризици и изазови у вези са усклађеношћу са којима се суочавају организације широм света, као и увођење ISO/IEC 27701, резултирало потребом да ISO/IEC 27002 прошири предмет и подручје примене својих контрола у односу на првобитни фокус на безбедност информација, како би се узели у обзир сајбер безбедност, приватност информација и менаџмент рањивостима. Ревизија овог стандарда треба да обезбеди референтни скуп за циљеве контроле безбедности информација за употребу у менаџменту безбедношћу информација, приватношћу и ризицима који се односе на сајбер безбедност, специфичном за контекст.

Најновије издање стандарда ISO/IEC 27002 има једноставнију структуру која се лако може примењивати у целој организацији, а такође је обухваћен и много шири опсег ризика којима треба да се управља. Узети су у обзир безбедност информација и технички аспекти физичке безбедности, управљање имовином, сајбер безбедност и елементи безбедности људских ресурса који долазе са заштитом приватности. Једна од значајних измена стандарда јесте удаљавање од кодекса праксе и његово позиционирање као скупа контрола које могу бити самосталне или постојати као део ISO/IEC 27001 система менаџмента безбедношћу информација.

Број контрола у новој верзији смањен је са 114 контрола, колико их је било у издању 2013. године, на 93 контроле. Ове контроле су сада категорисане у четири „теме“ („Organisational controls“, „People controls“, „Physical controls“ и „Technological controls“). Нових контрола има 11, спојено је 24, а ажурирано 58. Уложен је велики напор да се избегне редундантност, нове контроле одражавају актуелно стање у области безбедности информација, физичке безбедности и сајбер безбедности, а односе се на следеће теме:

- претње, разумевање нападача и њихових метода у контексту ИТ окружења организације;
- безбедност информација и коришћење услуга у клауду;
- ИКТ и континуитет пословања;
- коришћење аларма и система за праћење у циљу спречавања неовлашћеног физичког присуства;
- безбедну конфигурацију ИТ система;
- брисање информација;

- технике маскирања података;
- технике за спречавање откривања осетљивих података;
- праћење безбедности мреже;
- блокирање злонамерних URL адреса и веб-филтрирање;
- безбедно кодирање.

Још једна важна промена је и увођење одељка за атрибуте за сваку контролу. Ови атрибути представљају средство за категоризацију контрола које омогућава брзо усклађивање избора организације са језиком који се користи у индустрији и стандардима. Коришћење ових атрибута представља подршку активностима које многе организације већ спроводе у оквиру оцењивања ризика и изјаве о применљивости.

Ревизија стандарда ISO/IEC 27002 довела је до ревизије једног од најпопуларнијих стандарда из области безбедности информација ISO/IEC 27001:2022, а ново издање објављено је 25. октобра 2022. године. Највеће измене овог стандарда обухватиле су Прилог А, одређене тачке и наслов стандарда који сада гласи Безбедност информација, сајбер безбедност и заштита приватности – Системи менаџмента безбедношћу информација – Захтеви. Ново, ажурирано издање стандарда ISO/IEC 27001 има за циљ да заштити поверљивост, доступност и интегритет информација организација.

Део који је претрпео најзначајније измене јесте Прилог А који је усклађен са изменама у ISO/IEC 27002:2022. Тачке од 4 до 10 претрпеле су неколико мањих измена, посебно тачке 4.2, 6.2, 6.3 и 8.1, у којима је додат нови садржај. Остала ажурирања укључују мање измене у терминологији и реструктурирање реченица и тачака. Међутим, наслов и редослед ових тачака остали су исти. Прилог А стандарда ISO/IEC 27001:2022 садржи измене у броју контрола, а такође је промењен и сам наслов овог прилога. Број контрола смањен је са 114 на 93, а смањење броја контрола углавном је резултат спајања. 35 контрола остало је непромењено, 23 контроле су преименоване, 57 контрола спојено је у 24 контроле, док је једна контрола подељена на две. Нове групе контрола су следеће:

- 1) A.5 Organizational controls садржи 37 контрола;

- 2) A.6 People controls садржи 8 контрола;
- 3) A.7 Physical controls садржи 14 контрола;
- 4) A.8 Technological controls садржи 34 контроле.

Поред тога, додато је 11 нових контрола у складу са изменама стандарда ISO/IEC 27002:2022.

Примена стандарда из области безбедности информација доноси бројне користи организацијама. Они могу помоћи у заштити интелектуалне својине, поверљивих информација као што су финансијски подаци или подаци о запосленима и клијентима. Поред тога, пружају подршку у успостављању политика безбедности информација које обезбеђују сигурно управљање процесима у целој организацији, као и управљање инцидентима нарушавања безбедности информација.

Како би корисницима што више олакшао разумевање захтева ових стандарда, као и њихову повезаност са прописима, Институт такође редовно организује семинаре и обуке у вези са овом темом. Семинари су намењени свим организацијама које желе да повећају ниво безбедности и заштите информације у свом пословању. Нарочито се препоручује организацијама које имају обавезу примењивања Закона о информационој безбедности и организацијама које су сертифициране или намеравају да се сертифицију за систем менаџмента безбедношћу информација (ISMS), односно њиховим руководиоцима ISMS-а, IT менаџерима, менаџерима ризиком, HR менаџерима, финансијским менаџерима, консултантима и интерним проверавачима за ISMS, као и осталима чији опис посла подразумева бригу о безбедности информација.

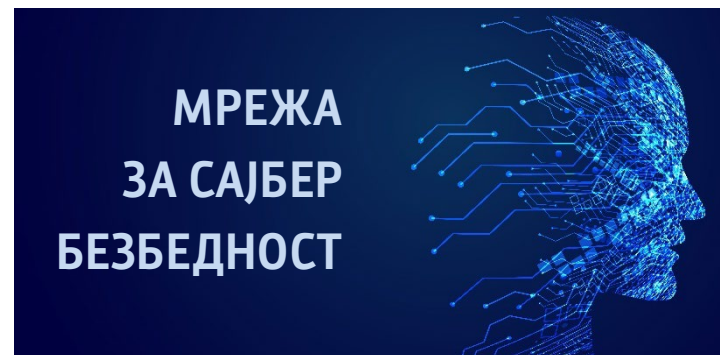
Припремила: Јована Корићанац

Интервју са извршним директором Фондације „Мрежа за сајбер безбедност“

О важности информационе безбедности разговарали смо са господином Небојшом Локићем, извршним директором Фондације „Мрежа за сајбер безбедност“.

ИСС: Фондација „Мрежа за сајбер безбедност“, раније позната као „Петничка група“ има сврху повезивања техничке заједнице и доносилаца одлука о политикама и спровођење активности усмерених ка унапређењу информационе безбедности у Србији. Можете ли рећи нешто о томе, нарочито о будућим активностима удружења?

Фондација „Мрежа за сајбер безбедност“ представља заједницу професионалаца у области сајбер безбедности из свих сектора – јавног приватног, академског и цивилног. Иницијатива за стварање ове заједнице потекла је од неколико међународних организација које су 2015. године организовале прво окупљање у форми тродневне радионице у Истраживачкој станици Петница. Позитивне реакције учесника овог скупа допринеле су да се настави са праксом организовања радионица и разматрања актуелних тема, као што су стратешки оквир за информациону безбедност, вежбе у сврху подизања капацитета, заштита критичне информационе инфраструктуре и слично. Након одлуке заједнице о трансформацији у правно лице, у октобру 2020. године основана је Фондација „Мрежа за сајбер безбедност“ која је наставила са организовањем радионица са актуелним темама, али је покренула и друге активности од општег значаја.

Једна од најзначајнијих активности Мреже је организација националног програма Сајбер Херој, који представља форму ваннаставне едукације заинтересованих ученика и студената са циљем да се пружи могућности за њихово додатно образовање, запослење и међусобно повезивање. Део овог програма је и национално такмичење из сајбер безбедности *Serbian Cybersecurity Challenge* које је ове године одржано по трећи пут, али по први пут је формиран Национални тим који је учествовао на европском такмичењу *European Cyber Security Challenge 2022*. Стратешки партнер у реализацији програма била је Мисија ОЕБС у Србији, а подршку су дали Министарство трговине, туризма и телекомуникација, РАТЕЛ, Национални ЦЕРТ и Безбедносно-информативна агенција.

Резултати наших активности произвели су велика очекивања за наредни период, како од чланова Мреже и институција које је подржавају, тако и од студената и ученика који су учествовали у програму Сајбер Херој. За следећу годину, поред радионица које су традиционални начин окупљања наше заједнице, планирамо већи број и квалитетније активности у оквиру програма Сајбер Херој, ново национално такмичење укључујући формирање и припрему Националног тима за учешће на догађају *European Cyber Security Challenge 2023* у Норвешкој. Такође планирамо и више активности усмерених ка промоцији сајбер безбедности међу младима, како у великим центрима попут Београда, Новог Сада и Ниша, тако и у другим срединама широм Србије. Следећа година ће нам бити веома динамична, али уз подршку коју очекујемо како од домаћих институција тако и од међународних организација надамо се да ће ефекти бити значајни и допринети подизању капацитета Србије у овој области.

ИСС: Који су најважнији аспекти информационе безбедности?

Безбедност неког ИКТ система састоји се од много међусобно повезаних компоненти. Постоји изрека да је заштита јака онолико колико је јака најслабија карика јер нападачи покушавају да искористе слабости у систему. У том смислу сваки аспект је важан, али бих посебно издвојио људски фактор који се, генерално, сматра слабом кариком. Потврда за ово је податак да велика већина сајбер напада почиње од неког облика социјалног инжењеринга, па је стога неопходно посветити посебну пажњу едукацији и подизању безбедносне свести људи.

ИСС: У пракси није могуће постићи потпуну безбедност информација, али на које начине је теоретски могуће приближи се том идеалу?

Тачно је да се апсолутна безбедност не може постићи, што значи да са заштитом никада нисте завршили и да је морате стално унапређивати. Постоји циклус који се састоји од анализе слабости и утврђивања потреба за побољшањем, те одабира адекватних решења, њихове имплементације и тестирања. Тај циклус треба понављати како би се безбедност стално побољшавала, али ни то није гаранција да неки софистициран напад неће успети.

Поново бих скренуо пажњу на људски фактор и потребу да се људи редовно подсећају на мере које треба да предузимају ради смањења ризика. Ове мере и начини на које може да се утврди потенцијални напад треба да постану устаљена пракса и навика. Због тога се скуп неких основних мера назива сајбер хигијена и представља значајну компоненту заштите.

Небојша Јокић,
извршни директор Фондације „Мрежа за сајбер безбедност“.

ИСС: Како серија стандарда SRPS ISO/IEC 27001 може допринети информационој безбедности?

Стандардизација је врло битан фактор у информационој безбедности и поменута је и у последњем извештају Групе владиних експерата Уједињених Нација, што значи да постоје препоруке са највишег нивоа за овакав приступ. У Србији, Законом о информационој безбедности и његовим подзаконским актима прописано је да сваки ИКТ систем од посебног значаја мора да донесе Акт о безбедности ИКТ система, а такође је прописан и сет мера који треба да буде обухваћен предметним актом. Овај сет мера базиран је управо на серији стандарда SRPS ISO/IEC 27001, па је самим тим наше законодавство већ прихватило овај стандард као основни за нашу критичну информациону инфраструктуру.

ИСС: Више пута сте били предавач на стручним семинарима везаним за безбедност информација које организује Институт. Какво је, по Вашој процени, стање у нашој земљи по овом питању?

У последњих седам година стање у овој области знатно се поправило, имајући у виду да 2015. године нисмо имали ни прописе, ни институције, ни сарадњу унутар институција, па смо по свим параметрима били на зачељу у региону. Од тада смо усвојили кровни закон и његове подзаконске акте, донели измене Закона којим смо се ускладили са прописима ЕУ, усвојили већ другу стратегију развоја са акционим плановима, формирали Национални ЦЕРТ и ЦЕРТ-ове у институцијама система, постали чланови најзначајнијих европских и светских удружења ЦЕРТ-ова, успоставили Тело за координацију послова информационе безбедности које чине представници најзначајнијих институција из јавног сектора, изградили одржив модел јавно-приватног партнерства и, у сарадњи са страним партнерима, константно подизали људске и техничке капацитете за реаговање на сајбер инциденте.

Србија може да се похвали и доприносима на међународном плану. Наши представници имали су запажено учешће у активностима Уједињених Нација и ОЕБС-а, прва смо чланица Глобалног форума за сајбер експертизу са Западног Балкана, једна смо од потписница Париског позива.

Све ово што смо радили у протеклом периоду добро је оцењено од стране међународне заједнице па је Србија препозната као лидер у региону и земља на чије се капацитете може рачунати. Ипак, треба нагласити да је пред нама још много посла и да по многим параметрима још увек заостајемо за развијеним земљама у овој области.

ИСС: За кога је безбедност информација најважнија и које су последице нарушавања безбедности осетљивих информација?

Свако од нас мора водити рачуна о информационој безбедности, било да се ради о заштити сопствених, приватних података или о заштити ИКТ система и података организације у којој радимо. У том смислу, свако од нас треба да буде свестан своје одговорности и позиције у којој се налази. Ако једна карика попусти може се десити да се уруши цео систем.

ИСС: Који су трендови у области заштите информација?

Актуелне прилике нам не иду на руку. Пре три године почела је пандемија која је донела талас напада методама социјалног инжењеринга који су користили уплашеност и збуњеност људи. Сајбер криминалци су такође обилато користили неприпремљеност и недостатак адекватних безбедносних мера за рад од куће који је постао реалност у тим околностима.

Рат у Украјини донео је нове проблеме, који су се у једном делу рефлектовали кроз повећање броја и софистицираности сајбер напада, које у највећој мери обухвата заражене стране и земље које их подржавају, и као извор и као одредиште. Али оно што представља прави проблем је смањење потенцијала међународне сарадње. Сајбер простор не познаје границе и једино је снажна међународна сарадња, посебно између полиција, могла да идентификује и сузбије прекогранични организовани криминал. У тренутној ситуацији тешко је бити оптимиста и крајњи закључак је да свако од нас мора учинити додатан напор да побољша своју безбедност и безбедност свог окружења.

Припремила: Братислава Стојановић

ЗАНИМЉИВОСТИ ИЗ ЕВРОПСКЕ И МЕЂУНАРОДНЕ СТАНДАРДИЗАЦИЈЕ

ГЕНЕРАЛНО ЗАСЕДАЊЕ МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ (ISO)

Овојгодишње Генерално заседање Међународне организације за стандардизацију, које је одржано у Абу Дабију, окупило је велики број технолоџа, предузетника, лидера из пословног света, као и представнике влада из скоро свих земаља света. Према доступним подацима, ове године је Генерално заседање било најпосећеније до сада, више од хиљаду учесника присуствовало је уживо, а око четири хиљаде онлајн. ISO је, заједно са Министарством индустрије и напредне технологије Абу Дабија, успео да креира програм који се дођао многим учесницима.

Значај сарадње и ширећ погледа на улогу стандарда била је истакнућа тема у уводној речи подсекретара Министарства индустрије и напредне технологије. Он је ипак нагласио да је ово заседање од виталног значаја за глобални индустријски екосистем, трговину, привреду и све активности које се спроводе у вези са климатским променама. Генерално заседање је званично отворено након добродошлице генералног секретара ISO-а Серхија Мухике, који је учесницима најавио неколико дана испуњених заједничком сарадњом на највишем нивоу.

У оквиру Генералног заседања одржан је 56. годишњи састанак ISO-овог комитета DEVCO, који се бави питањима у вези са земљама у развоју. Овим састанком обележено је више од шест деценија пружања помоћи и подршке земљама у развоју, у циљу повећања њиховог учешћа у стандардизацији. Била је то идеална прилика да чланице ISO-а размене искуства и најбоље праксе које се односе на ISO стратегију 2030 и акциони план за земље у развоју (2021–2025).

Панел на тему иновација за трансформативна климатска решења окупио је водеће стручњаке за климу који су дискутовали о значају иновативних решења за савремене климатске изазове и начинима на које та решења могу да се интегришу у међународне стандарде. На седници се такође дискутовало о циљевима одрживог развоја и иницијативама у вези са климатским променама. Такође, панелисти су истакли користи од стандарда као инструмента за спровођење промена. Без обзира на то да ли се односе на ублажавање, прилагођавање или финансирање, ISO стандарди обухватају широк спектар активности и напора који се предузимају у циљу решавања изазова у вези са климатским променама. Панелисти су закључили да стандарди дозвољавају значајан глобални утицај тако што омогућавају спровођење активности на локалном нивоу.

Глобална сарадња била је једна од најзначајнијих тема овогодишњег заседања, а дискусије су потврдиле кључне везе између стандарда и напретка у иницијативама за одрживост. Неколико учесника изразило је потребу за стандардима у новим областима, а такође су обрађене и многобројне теме у вези са одрживошћу, технологијом и процесима стандардизације. Генерални секретар ISO-а Серхио Мухика, нагласио је да се технологија брзо мења, али да се увек морају узимати у обзир потребе људи, као и да је веома важно да стандарди буду приступачни и инклузивни.

Дигитализација је и овога пута била у фокусу. Панел експерата разматрао је утицај дигитализације на светску трговину, као и стандарде и оцењивање усаглашености, посебно у земљама у развоју, које се суочавају са важним изазовима, укључујући недостатак дигитализације и отежан приступ интернету који спречавају читаве делове становништва да приступају алатима за онлајн-трговину, као и брже ширење информација. На једној радионици дискутовало се и о оцењивању усаглашености, где су учесници имали прилику да чују различите групе експерата који су говорили о начинима на које дигитализација мења њихов рад.

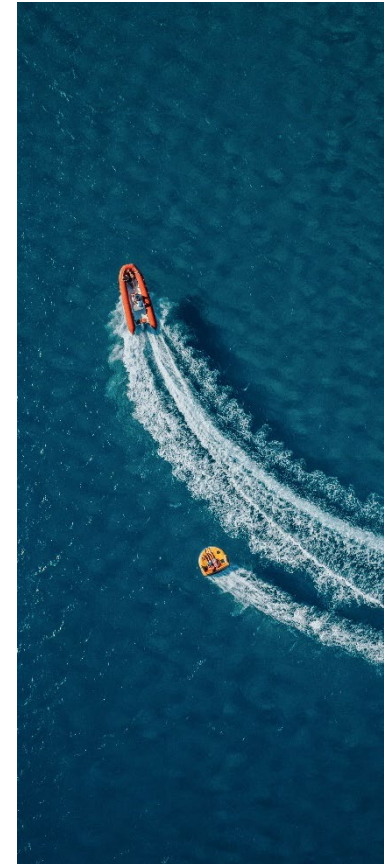
Посебну пажњу привукла је радионица у вези са иновативним решењима за несташицу воде, као што је, на пример, поновна употреба воде. На овој радионици било је речи о томе како иновативне технологије, подржане међународним стандардима, могу помоћи у решавању проблема несташице воде, посебно у земљама у развоју.

Поред тога, једна од тема била је и у вези са корпоративним управљањем, с обзиром на то да су климатске промене, дигитализација и развој технологија допринели томе да компаније преиспитају своје пословне моделе како би опстале и напредовале, а сви панелисти су дошли до закључка да су на том путу стандарди најважнија подршка.

Последњег дана Генералног заседања највише се говорило о циркуларној економији и одрживости у области туризма. Изградња циркуларне економије ће захтевати низ нових дигиталних промена у начину функционисања предузећа и потрошача, а како би се то постигло важно је ставити на располагање свеобухватан скуп националних и међународних стандарда на основу којих ће се радити. Када је реч о сектору туризма, стандарди нам могу помоћи у успостављању најбољих пракси и хармонизацији појма одрживог туризма.

Као и сваке године, Генерално заседање доноси пуно занимљивих информација и дешавања, тако да и овога пута можемо издвојити неколико најбитнијих:

- Изабран је нови председник ISO-а: Окупљени делегати добили су прилику да дају свој глас и изаберу следећег председника ISO-а. Представило се неколико кандидата, а већина је свој глас дала кандидату кога је номиновао KATS (чланица ISO-а за Јужну Кореју), тако да ће у периоду од 2024. до 2025. године ову функцију обављати др Сунг Хван Чо.
- Додељена је награда као признање људима који нам помажу да будемо безбедни у радном окружењу: Сваке године додељује се LDE награда, која је добила име по покојном генералном секретару ISO-а Лоренсу Д. Ајхеру, као признање групи стандардизера који су постигли изврсност. Ове године награду је освојио комитет ISO-а који се бави безбедношћу и здрављем на раду.
- Одлучено је да место одржавања следећег генералног заседања буде Бризбејн, Аустралија.
- Посвећеност климатским променама: У складу са Лондонском декларацијом, чланице ISO-а одобриле су одлуку о промоцији међународних стандарда у својој земљи. Међународни стандарди треба да се промовишу као средства за убрзавање напретка у свим активностима које се спроводе у вези са климатским променама.

Припремила: Јована Корићанац

ГЕНЕРАЛНО ЗАСЕДАЊЕ МЕЃУНАРОДНЕ ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКЕ КОМИСИЈЕ (IEC)

На овој годишњем генералном заседању Међународне електротехничке комисије, које је одржано од 31. октобра до 4. новембра, пословни и индустријски лидери из целој свету придружили су се технолошким експертима. Ове године заседање је окупило скоро 2 000 учесника из 90 земаља.

Генерално заседање званично је одвијено 31. октобра, а фокус је био на значају стандардизације као подршке у глобалној трговини и уклањању баријера у трговини. Међународни стандарди и оцењивање усавишености омогућавају предузећима да пристоје новим тржиштима и иновирају производе које могу да користе пошироко широм света.

Међутим, у центру пажње је још једна новоуведена мера за постојање истог крајњег циља: званични захтев за дигиталним производима за све релевантне производе.

Рад IEC-а на стандардизацији такође помаже у заштити људи и животне средине. У том контексту, учесници су сазнали нешто више о IEC Global Impact Fund, који је покренут раније ове године, и начинима на које то може помоћи у решавању специфичних изазова у вези са животном средином, друштвом и управљањем, уз коришћење међународних стандарда и оцењивања усаглашености. Учесници су испитивали улогу коју међународни стандарди и оцењивање усаглашености имају у дигитализацији друштва, које карактеришу безбедне, етичке и поуздане технологије, као и универзални приступ чистој и одрживој енергији. Међународни стандарди и оцењивање усаглашености представљају моћне алате који помажу владама и регулаторним телима да ефикасније спроводе политике и брже достигну циљеве одрживог развоја. Ово генерално заседање изузетно је важно за изградњу бољег света у будућности, у коме свако има приступ чистој и одрживој енергији, као и света у коме се технологије попут вештачке интелигенције користе за побољшање глобалног здравља и благостања.

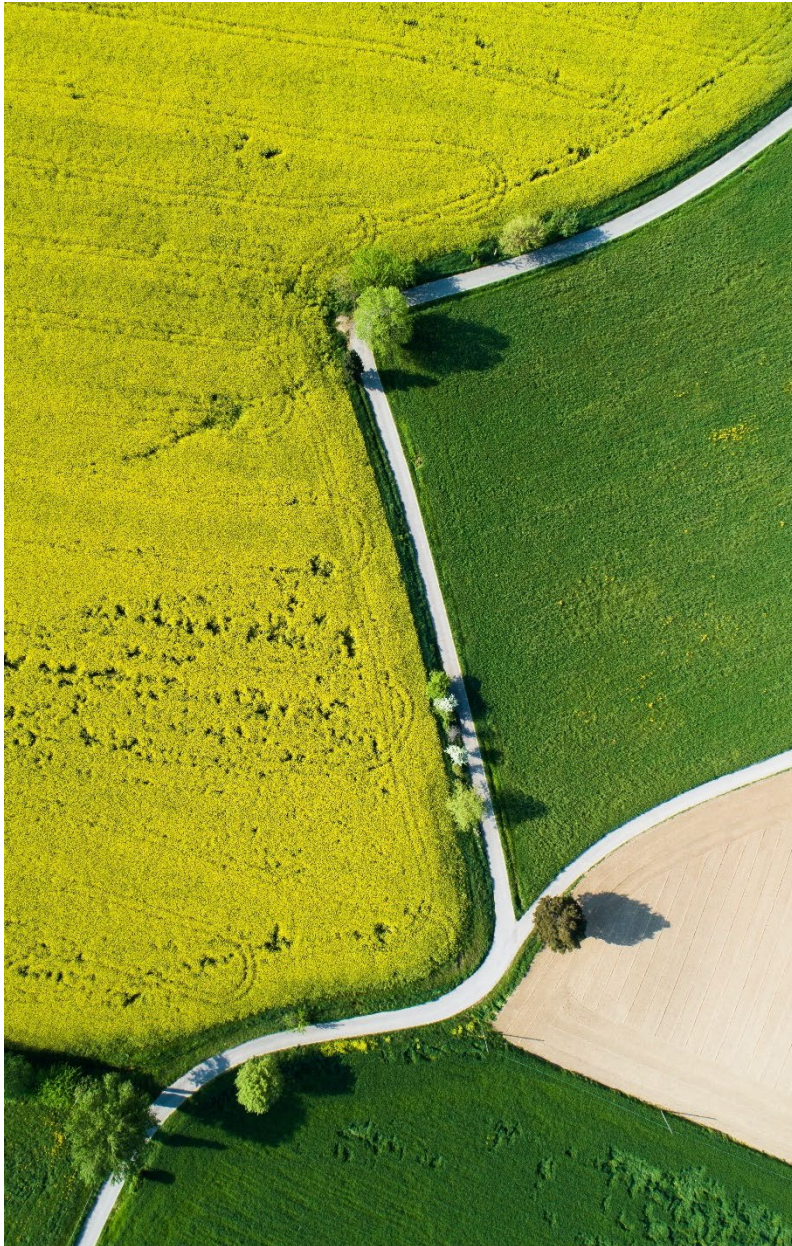

Најважнији догађај на овогодишњем генералном заседању био је интерактивни округли сто о циљевима одрживог развоја Уједињених нација. Учесници који су говорили у име широког спектра заинтересованих страна разматрали су како IEC стандарди и системи оцењивања усаглашености помажу у испуњењу циљева одрживог развоја. Они су такође дискутовали о улогама и одговорностима различитих компанија и организација у вези са постизањем ових циљева.

Сви циљеви одрживог развоја су на неки начин под утицајем стандарда, а стандарди нуде алате који помажу у постизању ових циљева. Разумевање начина на који IEC стандарди и оцењивање усаглашености помажу у постизању циљева одрживог развоја, омогућава свим заинтересованим странама да искористе технологије и изграде бољи свет.

Радионица за младе професионалце – У оквиру овог генералног заседања, сада се већ традиционално одржава радионица за младе професионалце. С обзиром на то да ови млади експерти највише утичу на будућност стандардизације у области електротехнике, ово је била идеална прилика да се окупе на једном месту и размене своје идеје и мишљења. Њихово разумевање дигиталног света је другачије, а то помаже у обликовању будућности међународних стандарда.

Током пет дана, колико је ова радионица трајала, млади професионалци научили су нешто више о стандардизацији у области електротехнике и активностима оцењивања усаглашености, поред тога, искористили су прилику за дискусију и сарадњу са водећим експертима из IEC-а. Они су такође учествовали на интерактивним састанцима и разговарали о различитим актуелним темама као што су 5G, биодигитална конвергенција и носива (модна) технологија, а били су у прилици да посете и један од најпознатијих светских кампуса Универзитета у Калифорнији (Беркли). Учесници програма били су млади менаџери, инжењери и технолози. Програм им је пружио платформу помоћу које су били у могућности да поделе своја искуства и идентификују трендове.

IEC програм за младе професионалце од 2010. године подстиче младе људе да учествују у процесу стандардизације на почетку своје каријере и посвећен је будућим светским експертима из области електротехнологије и лидерима из света индустрије.

Неки млади експерти који су претходних година учествовали у овом програму, сада су председници и секретари националних тела за стандарде, а много више њих је постало активно у техничким комитетима IEC-а.

Нови председник Управног одбора IEC стандардизације – Наредне три године функцију председника Управног одбора IEC стандардизације обављаће господин Вимал Махендру. Он је био члан многих стратешких група у оквиру IEC-а, а тренутно је члан пословног саветодавног комитета IEC-а. Добитник је награде „Лорд Келвин“ за 2022. године због кључне улоге коју је имао у стандардизацији у вези са проширењем приступа електричној енергији у руралним подручјима. Као резултат рада господина Вимала, развијен је нови стандард за једносмерну струју ниског напона помоћу ког је омогућен развој сеоских подручја, олакшана комуникација са урбаним центрима и покренут убрзани приступ основном знању и образовању.

Награда „Лорд Келвин“ представља највећу част у глобалној електротехничкој индустрији, а добила је име по првом председнику IEC-а који је био истакнути научник и проналазач, и који је значајно допринео напретку модерне физике и практичне електротехнологије. Лорда Келвина можемо сматрати једним од зачетника стандардизације који су успоставили процесе и методологије које омогућавају компанијама да шире нове технологије и земљама да изграде одрживу инфраструктуру. Данас се овом наградом одаје почаст тој визији и настојању да се разумеју и побољшају практичне примене мноштва електричних и електронских уређаја и система који су део нашег свакодневног живота.

Припремила: Јована Корићанац

COP27 – КОНФЕРЕНЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА О КЛИМАТСКИМ ПРОМЕНАМА

Конференција Уједињених нација о климатским променама одржана је ове године у Египћу, од 6. до 18. новембра. Представници Међународне организације за стандардизацију (ISO) присуствовали су многим догађајима и састанцима у оквиру ове конференције, а ипак су били и домаћини више пратећих тематских сесија. Ова конференција сваке године привлачи многе организације које су активне на свим пољима повезаним са климом и климатским променама и због чега представља много више од прилике за дискусију о стандардизацији, што је могућност за повезивање, размену искуства и учење.

Позиција ISO-а као важног актера који ради на развоју стандарда који се односе на климу препознатљива је у извештају „Имплементација је важна: нешто нулте обавезе предузећа, финансијских институција, градова и региона“ који је представљен на овој конференцији. Овај извештај је резултат консултација експерата Уједињених нација у вези са нешто емисијама, које су трајале седам месеци. Извештај се позива на стандарде најбоље праксе, попут оних које развија ISO, ипак се у њему наводи да међународни стандарди морају и убудуће да наставе да се ослањају на најбоље праксе, како би се успоставила општепризната основна правила која ће се глобално примењивати.

На једној од одржаних седница генерални секретар ISO-а Серхио Мухика истакао је да све земље могу да преполове емисију гасова стаклене баште до 2030. године и описао ISO-ов процес сарадње који је подразумевао окупљање свих заинтересованих страна из цивилног друштва, индустрије и приватног сектора кроз ISO-ов транспарентан и инклузиван приступ који се заснива на консензусу, а резултат тога било је креирање документа „Net Zero Guidelines“ у рекордном року од три месеца. Сврха овог документа је да обезбеди јасну терминологију у овој области, као и најбоље препоруке за организације. Укупно 1 200 организација и стручњака из више од 100 земаља учествовало је у серији од 12 радионица, а много труда уложено је у израду овог референтног текста. Овај револуционарни документ представља одскочну даску за даље активности које се односе на климу у области стандардизације.

Стандарди су моћан алат за покретање светских напора који се улажу у декарбонизацију и дају основу за заједничко разумевање и ефективну заједничку сарадњу, док истовремено покрећу зелено и одрживо финансирање, обезбеђујући на тај начин структуру, транспарентност и кредибилитет када је реч о инвестицијама за еколошке пројекте и програме. Сви учесници су се сложили да је ISO-ов процес заснован на сарадњи, поштовању и размени најбољих пракси.

Како поплаве и суше постају све озбиљнији проблем због климатских промена, Светска метеоролошка организација и њени партнери имају за циљ да обезбеде глобално конзистентне услуге у вези са прецизним информацијама о временским приликама и покрену мултилатералну сарадњу, а партнерство са ISO-ом је од кључног значаја за постизање тог циља. Стандарди се ослањају на доказе засноване на науци, а метеоролози их користе за контролу квалитета својих производа и протокола. Стандарди засновани на науци су основа за саветовање планера и креатора политика, а такође су кључни за доношење ефикасних одлука у свим секторима.

Једна од тема на овој конференцији била је и трговина која такође игра важну улогу у прилагођавању и ублажавању климатских промена. С обзиром на то да се трговина одвија кроз добровољне ланце вредности који повезују произвођаче у земљама у развоју са потрошачима широм света, трговина је у великој мери регулисана добровољним стандардима, који представљају одличну прилику за компаније да уграде друштвену и еколошку одрживост у своје процесе.

У време када постоје велики економски притисци због раста цена енергената и инфлације, већина компанија има жељу да постане зелена, али је често проблем недостатак знања и финансијских средстава да би се то остварило. Велику подршку у овоме може да пружи примена ISO стандарда који су усклађени са прописима.

Стандарди представљају начин за прелазак са посвећености на спровођење активности, а то ће резултирати мерљивим утицајем. Већ су нам доступни бројни стандарди који помажу у решавању питања ублажавања климатских промена, а такође обезбеђују већу конзистентност и међународна мерила за повећање утицаја свих глобалних напора.

Припремила: Јована Корићанац

КОЈА РЕЧ О ...

ИНТЕРВЈУ СА ПРЕДСЕДНИКОМ ИЕС-а

Више од 20.000 стручњака из целој свету учествује у раду преко 200 техничких комисија и подкомисија Међународне електротехничке комисије, ИЕС. Господин Џо Коис је 1. јануара 2022. године изабран за председника ИЕС-а. Предводио је Белгијски електротехнички комитет као генерални секретар од 2012. до средине 2021. године, када је одлучио да преузме нову улогу у електротехничкој индустрији као директор за односе са индустријом у компанији Нико. По правилима, пре него што је званично постао председник ИЕС-а, Ђ. Коис обављао је функцију изабраног председника годину дана.

Џо Којс,
председник IEC-а

ИСС: Који су најважнији задаци и изазови који се налазе пред међународном стандардизацијом у електротехници и Вама као председником?

Живимо у ери неизвесности и преокрета, а истовремено смо сведоци изузетно брзог развоја великих иновација и технолошког напретка. Као друштво, морамо пронаћи начине да то искористимо како бисмо одговорили на изазове са којима се суочавамо. Међутим, за то су нам неопходни агилност и прилагодљивост.

Слично важи и за IEC и међународну стандардизацију. Постојимо дуже од једног века и сада морамо да наставимо да развијамо и успостављамо алате како бисмо остали релевантни и у наредном веку. То ће захтевати промене у нашем раду и имплементацију дигиталног начина размишљања и културе у оквиру организације. Као међународна организација, не можемо да радимо сами и морамо да наставимо да сарађујемо са другим организацијама на глобалном нивоу, као и са конзорцијумима чија стручност може умногоме да допринесе међународној стандардизацији. Морамо наставити да сарађујемо са широким спектром заинтересованих страна како бисмо остали пожељан партнер индустрије када су у питању међународни стандарди засновани на међународном консензусу.

ИСС: На овогодишњем генералном заседању IEC-а одржаном у Сан Франциску посебан акценат стављен је циљеве одрживог развоја УН. Колико стандарди могу допринети остваривању тих циљева?

Уједињене нације дефинисале су 17 циљева одрживог развоја, заједно са њиховим индикаторима, како би пружиле подршку изградњи

бољег света у будућности. Постизање ових циљева зависиће од стандарда. Стандарди пружају основу за сигурну, отпорну и одрживу инфраструктуру. Они омогућавају трговински и економски развој тако што обезбеђују да производи буду интероперабилни и да испуњавају међународно дефинисане захтеве. Узимајући седми циљ одрживог развоја као пример, стандарди помажу да електрична енергија дође до свих тако што дефинишу правила за безбедна и ефикасна решења која се односе на приступ енергији на мрежи или ван ње, а електрична енергија је златна нит за постизање свих циљева одрживог развоја.

Осим тога, наши међународни стандарди развијају се у духу консензуса и сарадње стручњака из свих делова света. Стандарди чине наше окружење безбедним, промовишу одрживост и економски развој који су од суштинског значаја за постизање циљева одрживог развоја Уједињених нација.

ИСС: Које области су тренутно најразвијеније када су у питању међународни стандарди у електротехници и зашто?

Имамо велики број стандарда у развоју у области енергије, било да је реч о производњи, дистрибуцији, преносу, коришћењу или ефикасности. Потражња за овим стандардима наставља да расте са појавом нових технологија. Осим тога, како се све више фокусирамо на утицај друштва на животну средину, такође видимо и развој све више стандарда који подстичу одрживост. Стандарди који промовишу циркуларну економију и осигуравају безбедност и перформансе производње обновљиве енергије такође су у развоју.

Ако узмемо у обзир област ИКТ-а, заједно са ISO-ом ми такође развијамо значајан број стандарда у оквиру нашег здруженог техничког комитета. Као што можете претпоставити, уз брз темпо развоја техничких иновација, потребни су стандарди у областима као што су интернет ствари, сајбер безбедност, вештачка интелигенција, биометрија итд.

ИСС: У IEC-у сте пет година били задужени за управљање финансијама. Колико ће Вам на новој функцији председника значити стечено искуство и који су утисци и информације које ћете примењивати као председник?

С обзиром на то да сам од 2018. године био задужен за финансије у IEC-у, имао сам привилегију да радим са лидерским тимом IEC-а, продубим свој однос са члановима IEC-а, као и да боље разумем финансијску ситуацију IEC-а. Природан след догађаја довео ме је до позиције председника IEC-а. Надовезаћу се на своја искуства која сам стекао на тој позицији и искористићу своје дубоко разумевање организације за промоцију раста и оптимизацију IEC-а. Пошто сам толико година ангажован у активностима IEC-а, у могућности сам да почнем свој мандат председника IEC-а као неко ко познаје стање на терену и спреман за рад.

ИСС: Радионица за младе професионалце постала је традиција на генералним заседањима IEC-а. С обзиром на повећање интересовања које су показали млади професионалци за учешће на овом догађају, колико је важно укључивање младих у стандардизацију и на који начин програм IEC Young Professionals може допринети томе у будућности?

IEC програм за младе професионалце јесте капија за улазак у свет стандардизације и оцењивања усаглашености. Ради се о добродошлицы за нове стручњаке и будуће лидере у нашој заједници који се припремају за оно што је, надамо се, почетак дугог путовања са IEC-ом. Млади професионалци такође доносе јединствену перспективу која може допринети обезбеђивању будућег значаја IEC-а.

Од 2010. године, IEC је примио 750 учесника из целог света, од којих су многи наставили да учествују у нашем раду. На пример, неки млади професионалци преузели су водеће улоге у IEC-у или су добили престижну награду IEC 1906 Award. Два члана одбора IEC-а, као и један председник националног комитета, прво су се придружили заједници IEC-а као млади професионалци. Ови примери показују како је IEC програм за младе професионалце одскочна даска за даље ангажовање у активностима IEC стандардизације и оцењивања усаглашености на глобалном нивоу.

ИСС: Да ли су стандарди у 21. веку потребнији него што су били у време настанка IEC-а, на почетку 20. века?

Стандарди су одувек били важни. Када су се оснивачи окупили да би успоставили IEC 1906. године, схватили су да је потребан заједнички рад како би пронашли најбоља решења за техничке проблеме са којима су се у то време суочавали. Наше основно наслеђе остаје – осигурање безбедности, перформанси и интероперабилности свих електричних и електронских производа који се користе широм света.

Међутим, обим нашег рада у електротехничкој стандардизацији изузетно се проширио. Разлог за то су иновације у технологији, ослањање на стандарде у циљу олакшавања глобалне трговине и смањења препрека у трговини, као и потреба за холистичком перспективом како би се осигурало да производи безбедно и ефикасно раде заједно као део већег система. Осим тога, повећали смо обим посла на стандардизацији како бисмо осигурали да производи буду одрживи, а да истовремено поштују захтеве за безбедност, перформансе и поузданост.

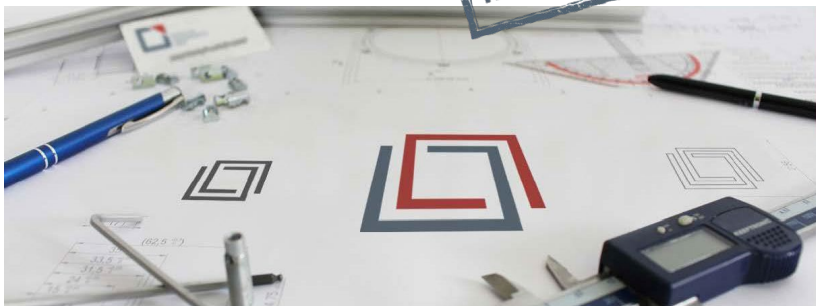
Припремиле: Братислава Стојановић
и Јована Корићанац

КОМПАНИЈА ПЕШТАН ПРВИ ДОБИТНИК НАЦИОНАЛНОГ ЗНАКА УСАГЛАШЕНОСТИ СА СРПСКИМ СТАНДАРДИМА

Поседовање знака усаглашености са стандардима представља поруку произвођача или пружалаца услуга корисницима да њихове производе, односно услуге, карактерише висок степен поузданости, квалитета и брине о потрошачима. Национални знак усаглашености са српским стандардима чини производ или услугу прекознајљивим и конкурентнијим на тржишту. Доделује се према правилима и процедурама успостављеним на основу Закона о стандардизацији, оснивачкој акти и Статута Института за стандардизацију Србије.

На свечаности поводом Дана Института компанији Пештан д.о.о. додељен је први знак усаглашености са српским стандардима. Тим поводом, присуствовали смо директора сектора квалитета, јосиподина Миљана Ђорђевића о примени стандарда у овој компанији.

ИСС: Ваша компанија је лидер на Балкану у производњи и дистрибуцији производа од полимера. Колико је у тој делатности важно примењивати стандарде?

За пословање било ког предузећа изузетно је важно примењивати националне и међународне стандарде, посебно ако је компанија извозно оријентисана као што је то случај са компанијом Пештан. Употребом стандарда омогућава се доказивање усаглашености производа са захтевима, а тиме се побољшава конкурентност и доказује могућност производње производа захтеваног квалитета.

ИСС: Које стандарде Пештан користи у свом пословању?

Компанија Пештан д.о.о. бави се превасходно прерадом полимерних материјала, PVC-а, полиетилена високе густине, разних типова полипропиленских материјала и компаунда, затим се од њих одговарајућим поступком производе пластичне цеви и фитинзи намењени за снабдевање водом, гасом, као и за одводњу отпадних и запрљаних вода унутар грађевинских конструкција и ван њих. Поред основних стандарда менаџмента, ISO 9001; ISO 14001 и осталих, у употреби су стандарди који се односе на квалитет самог производа. Ти стандарди су дефинисани од стране Европског комитета за стандардизацију – CEN/TC 155, *Plastic piping systems and ducting systems* и усвојени код нас од стране ИСС-а. Сви производи компаније Пештан обухваћени су одговарајућим стандардима, а неки од њих су:

SRPS EN ISO 15874, *Системи цевовода од џластичних маса за инсталације за топлу и хладну воду – Полипропилен*

SRPS EN 12201, *Системи цевовода од џластичних маса за снабдевање водом, и одводњавање и канализацију под притиском – Полиетилен*

SRPS EN 1555, *Системи цевовода од џластичних маса за снабдевање тасовитим торивима – Полиетилен (PE)*

SRPS EN 13476, *Системи цевовода од џластичних маса за подземно одводњавање и канализацију без притиска – Системи цевовода са вишеслојним зигом од неџластификованог толи(винил-хлорида) (PVC-U), толипропилена (PP) и толиетилена (PE)*

Поред наведених стандарда Пештан користи и делове стандарда који дефинишу смернице за оцењивање усаглашености, како би на прописан начин доказао квалитет производа.

ИСС: Како сте одлучили да учествујете у пилот-пројекту за добијање Знака усаглашености са српским стандардима? Колико су трајале припреме и сам процес?

Позив смо добили од Института за стандардизацију и одмах смо га прихватили. Овим путем се још једанпут захваљујемо на позиву да учествујемо у пилот-пројекту. Што се тиче самих припрема, њих готово није ни било јер редовно имамо провере од разних међународних сертификационих тела. Сам процес за добијање знака усаглашености трајао је неколико месеци и захтевао је достављање велике количине документације на преглед и додатна појашњења.

Мапа сертификата „Пештан

ИСС: Знак усаглашености представља потврду да је одређени производ у складу са SRPS стандардом. За који производ је Ваша компанија добила знак и по ком стандарду? Шта за вас представља овај знак и које предности очекујете?

Одлуком Института за стандардизацију Србије, Пештан је добио право да на цевима направљеним у складу са стандардом SRPS EN ISO 15874-2, *Системи цевовода од њластичних маса за инсталације за топлу и хладну воду – Део 2: Цеви*, користи национални знак усаглашености. Добијање права на коришћење националног знака усаглашености представља потврду дугогодишњег рада на изградњи и очувању квалитета ПП-Р цеви. За нас је посебно значајно што смо први добитници овог права.

ИСС: У марту прошле године Пештан је постао члан Института за стандардизацију Србије. Колико је важно за пословни успех бити у току са активностима у вези са стандардизацијом?

За Пештан је веома значајно то што Институт за стандардизацију Србије прати рад Европског комитета за стандардизацију, што се ажурно усвајају и објављују нови међународни стандарди тако да Пештан има прилику да се куповином стандарда брзо прилагоди променама дефинисаним у новим издањима, а то је веома битно за сертификацију производа и усклађивање квалитета производа са захтевима.

ИНОВАЦИЈЕ – БОЉА БУДУЋНОСТ

INTERNATIONAL FUTURE ENERGY CHALLENGE – СВЕТСКО ТАКМИЧЕЊЕ ЗА СТУДЕНТСКЕ ИНОВАЦИЈЕ

У организацији највеће међународне удружења инжењера електротехнике, Institute of Electrical and Electronic Engineers (IEEE), одржава се универзитетско такмичење у области иновативних и енергетски ефикасних решења под називом International Future Energy Challenge (IFEC). Сваке године се пред учеснике овог такмичења поставља нови задатак, који се односи на актуелне проблеме у областима као што су обновљиви извори енергије, електрична возила, смарт системи и сл., са посебним акцентом на питања енергетске ефикасности, одрживости и стабилности. Такмичење обухвата следеће три фазе: квалификациону, која подразумева представљање идејног решења, затим полуфиналну, која подразумева представљање иницијалних експерименталних резултата и финалну, у којој стручни жири оцењује пројекатне техничког решења на основу његовог тестирања у реалним у амбијенталним, индустријским условима.

Студентски тим *H-Bridges* од 2015. године представља нашу земљу на овом такмичењу, чије полуфинале и финале се одржавало у земљама широм света. До сада је по двапут освојено прво место (2005. у Чикагу и 2019. у Медисону, САД) и друго место (2020. у Олборгу, Данска и 2022. у Ноксвилу, САД) и по једном треће (2016. у Тајпеју, Тајван) и четврто место (2018. у Пекингу, Кина). Овогодишњи пројекат, са којим ће *H-Bridges* тим наступити у полуфиналној фази такмичења, која се одржава у оквиру *Applied Power Electronics Conference* у марту 2023. године у Орланду, САД, односи се на развој Solid State монофазног трансформатора.

О тиму H-Bridges

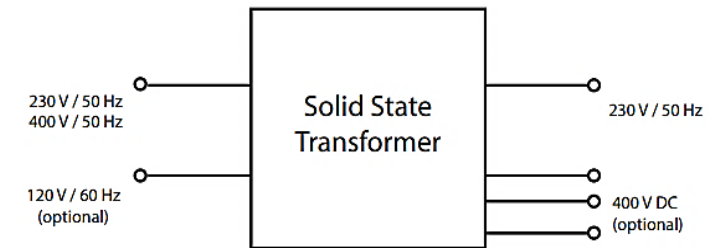
Овај тим окупља студенте свих смерова Електротехничког факултета Универзитета у Београду, као и амбициозне студенте са осталих факултета. Основан је са сврхом да академцима Београдског универзитета омогући примену стеченог теоријског знања. Студенти заинтересовани за стицање искуства у лабораторијском истраживању на овај начин добијају прилику за развој иновативних техничких решења. Кроз једногодишње мултидисциплинарне пројекте, студенти имају неограничен приступ лабораторији за дигитално управљање претварачима и погонима. Поред самог развоја софтвера и хардвера, студенти добијају могућност за тимски рад, учење нових вештина и упознавање са управљањем пројектима у пракси. На тај начин, кроз различите активности и стицање практичних знања, студенти се припремају за успешан почетак професионалне каријере.

Тим *H-Bridges* резултате свог рада представља на међународним и домаћим такмичењима, као и на научним конференцијама. IFEC је најзначајније и највеће такмичење на којем редовно учествује. Одлазак на такмичење доприноси не само угледу Електротехничког факултета, већ и Републике Србије.

Овогодишњи иновативни пројекат је интеграција машине и енергетске електронике у циљу формирања компактних, јефтиних и робустних решења у преносној мрежи, са *Plug and Play* концептом.

Тим ове године има 30-ак чланова, а њихов ментор је Александар Милић, асистент на Катедри за енергетске претвараче и погоне на Електротехничком факултету.

Према пропозицијама, целокупни износ финансијских средстава неопходних за наступ на IFEC-у учесници набављају самостално. То се спроводи кроз успостављање партнерства са организацијама и њихову материјалну подршку. Повезивањем Факултета и привреде отвара се могућност за обе стране – студенте, као будуће стручњаке и привредне организације, као њихове потенцијалне послодавце и за међусобну размену информација. Истраживање које је спровео тим *H-Bridges* показало је да на домаћем тржишту рада постоји дефицит стручњака у области технике и да је главни узрок томе њихова недовољна информисаност.

Институт за стандардизацију Србије препознао је вредност постигнутог успеха наших студената и обезбедио је студентском тиму спонзорисан приступ српским стандардима. Закључен је званичан споразум о сарадњи са Електротехничким факултетом, као још једном у низу високошколских установа са којима Институт има успостављену сарадњу. Ова сарадња се може даље развијати и у блиској будућности, када садашњи чланови тима буду почели да граде своје каријере и испуне услов за учествовање у програму IEC Young Professionals.

Припремили: Лука Петричић, H-Bridges
Братислава Стојановић

КРОЗ ПРИЗМУ ИНФРАСТРУКТУРЕ КВАЛИТЕТА

ЗАВРШЕН ПРОЈЕКАТ „ЕУ ЗА СРБИЈУ – ПОДРШКА БЕЗБЕДНИЈИМ ПРОИЗВОДИМА”

Пројекат „ЕУ за Србију – подршка безбеднијим производима”, током којег су спроведене бројне активности које могу помоћи Србији у усклађивању са стандардима ЕУ, успешно је завршен.

„Пројекат је обухватио активности: подршка хармонизацији у оквиру Преговарачког поглавља (грађевински производи, експлозиви и вештачки производи намењени за цивилну употребу, лична заштитна опрема и моторна возила), jaчање капацитета институција инфраструктуре квалитета (Акредитационо тело Србије, Институт за стандардизацију Србије, Дирекција за мере и драгоцене метале) и тела за оцењивање услашености. Додатно, пројекат је подржао органе надлежне за тржишни надзор, уз кампању подизања свесности потрошача и привреде о значају техничког законодавства”, рекао је Миодраг Дујанчија, в.д. помоћника министра привреде.

Дуганџија је додао да су реализоване пројектне активности значајно допринеле у погледу хармонизације прописа и унапређења знања у области инфраструктуре квалитета Републике Србије, а све у циљу напретка у преговарачком процесу у оквиру првог преговарачког поглавља за приступање ЕУ – „Кретање роба“.

“Овај пројекат је подржао приближавање Србије унутрашњем тржишту Европске уније, у законодавном и у погледу безбедности производа и потрошачких стандарда. Помажемо српским институцијама и компанијама у испуњавању високих здравствених, безбедносних и еколошких захтева за пласман производа на тржиште, а у корист потрошача и безбедности деце, укључујући и унапређење безбедности дечијих игралишта”, рекла је Андреа Хоххубер, Шефица Сектора за Европске интеграције и економска питања у Делегацији Европске уније у Србији.

Током трајања пројекта реализовано је неколико комуникационих кампања за: пиротехнику, личну заштитну опрему, важност стандардизације и учешћа у стандардизацији, безбедна дечја игралишта и секторску промоцију Министарства привреде.

Миодраг Дуганџија,
в.д. помоћника министра привреде

„Пројекат ЕУ за Србију – подршка безбеднијим производима потврдио је снажну посвећеност институција Инфраструктуре квалитета Србије безбедности и конкурентности у земљи, на Балкану и у ЕУ. Инфраструктура квалитета служи боље него икада раније интересима Србије, грађана и компанија применом најбољих доступних европских пракси”, рекао је Франциско Вердера, вођа пројекта.

Када се национални прописи за производе ускладе са законодавством Европске уније, осигурава се једнак третман, повећање конкурентности, ниже цене и већи и шири избор за потрошаче. Тиме се обезбеђује и једнак ниво заштите јавног здравља, потрошача и животне средине на унутрашњем европском тржишту.

Европска унија пружа континуирану подршку Србији у отклањању техничких баријера трговини и слободном кретању роба. Процес усаглашавања са прописима и стандардима ЕУ остварен је, између осталог, и кроз техничку подршку институцијама кроз неколико пројеката чија је вредност виша од десет милиона евра.

Извор: Технис

Преузето: 25.10.2022.

НОВЕ МЕРНЕ ЈЕДИНИЦЕ И ПРОШИРЕЊЕ ОПСЕГА SI ПРЕФИКСА

ДИРЕКЦИЈА ЗА МЕРЕ
И ДРАГОЦЕНЕ МЕТАЛЕ

На 27. Генералној конференцији за тегове и мере (CGPM), одржаној у новембру 2022. године, донета је одлука о проширењу опсега префикса који се користе у оквиру Међународног система јединица (SI). Ово је прво проширење опсега SI префикса од 1991. године.

По предлогу др Ричарда Брауна, руководиоца метрологије Националног метролошког института Велике Британије (NPL), усвојена су четири нова префикса за следеће вредности:

- Рона (Ronna - симбол R) за 10^{27}
- Кета (Quetta - симбол Q) за 10^{30}
- Ронто (симбол r) за 10^{-27}
- Кекто (Qecto – симбол q) за 10^{-30}

Ова одлука подразумева да четири нова префикса (два на горњем крају SI опсега и два на доњем крају SI опсега) сада могу да се користе за изражавање мерења широм света.

Растући захтеви науке у области дигиталног складиштења и квантне физике, проузроковали су потребу за проширењем већ постојећих мерних јединица, а научници најављују да, у складу са постојећим допунама, у скорој будућности можемо очекивати увођење ронаметра и кетаграма.

Извор: ДМДМ

Преузето: 14.12.2022.

АТС ПРОШИРИО ОБЛАСТ АКРЕДИТАЦИЈЕ

The EA Multilateral Agreement (EA MLA)

На 52. заседању Генералне скупштинe Европске организације за акредитацију (EA General Assembly) одржаној у Бриселу, 23. и 24. новембра 2022. године, АТС-у је указана част и одато признање за резултате рада у области акредитације ПТ провајдера, где је овим поводом организовано свечано потписивање проширења EA MLA споразума и на области ПТ провајдера, а према стандарду SRPS ISO/IEC 17043, Оцењивање услагашености – Оштри захтеви за испитивање особљености.

Овим стандардом се дефинишу оштри захтеви за утврђивање компетентности провајдера шема за испитивање особљености и за развој и примену шема за испитивање особљености. Ови захтеви се примењују за све врсте шема за испитивање особљености, а могу се користити и као полазна тачка за одређене техничке захтеве у појединим областима примене.

В.Д. директора Акредитационог тела Србије, Драган Пушара, свечано је потписао мултилатерални споразум, а у име EA MLA, споразум је потписала Maria Paratzikou, председавајућа у Савету за мултилатералне споразуме. Сада, АТС, осим акредитације у области еталонирања (SRPS ISO/IEC 17025), испитивања (SRPS ISO/IEC 17025), укључујући медицинска испитивања (SRPS ISO 15189), контролисања SRPS ISO/IEC 17020), сертификације система менаџмента (SRPS ISO/IEC 17021-1), сертификације производа (SRPS ISO/IEC 17065) и сертификације особа (SRPS ISO/IEC 17024), обухвата и ПТ провајдере (SRPS ISO/IEC 17043).

Извор: АТС

Преузето: 14.12.2022.

www.iss.rs

ISSN 2738-1846

9 772738 184000